

Finanšu problēmu savlaicīgas identificēšanas un risināšanas mehānismi (1) 2/35/21

Biznesa konsultāciju nodaļas vecākais projektu vadītājs, PwC Latvija
Roberts Bērziņš

Nodokļu nodaļas direktore, PwC Latvija
Vita Sakne

2021. gads un pašreizējais makroekonomiskais cikls ir ieviesis vairākas korekcijas un ienesis neskaidrību par nākotni gan mājsaimniecību (privātā patērētāja) līmenī, gan dažāda lieluma uzņēmumu un politikas veidotāju līmenī. Covid-19 un ar to saistītās paradigmas maiņas, pandēmijas atkaršanās riski, ietekmētās loģistikas un piegādes ķēdes un citi faktori rada būtiskus riskus, kuri ietekmē uzņēmumu iespējas turpināt un attīstīt uzņēmējdarbību. Šajā rakstā aplūkoti izplatītākie finanšu grūtību iemesli un parādu pārstrukturēšanas rīki, tostarp dažādas uzņēmumu iespējas vienoties ar VID par nodokļu samaksu.

Finanšu grūtības

Finanšu grūtības uzņēmumam nozīmē situāciju, kurā tas vairs nespēj segt kreditoru prasības. Visbiežāk uzņēmums saskaras ar šādu situāciju, kad fiksētās izmaksas ir augstas, aktīvi ir nelikvidi un/vai uzņēmuma naudas plūsmas avoti ir ļoti sensitīvi pret ekonomiskiem šokiem.

Latvijas uzņēmumiem (it īpaši maziem un vidējiem uzņēmumiem, kas galvenokārt sniedz pakalpojumus) ir būtiski apzināt iespējas savlaicīgi identificēt un novērst finanšu problēmas. Laika un naudas patēriņš ir krietni mazāks un finanšu riski vieglāk kontrolējami, ja tiek ieguldīts preventīvs darbs, nevis gaidīts un šķietami ekonomēts, cerot, ka apstākļi fundamentāli nemainīsies un neieraus uzņēmumu finanšu grūtībās. Parasti tā gan nenotiek, tādēļ preventīvie ieguldījumi atmaksājas, turklāt šeit iederas teiciens "skopais maksā divreiz."

Ja uzņēmums tomēr ir nonācis finanšu grūtībās, tad jārēķinās ar šādām sekām:

- iespējamie pašu kapitāla investori paaugstina riska prēmiju;
- kreditori ieceno paaugstinātu finanšu risku (t.i., augstākas procentu izmaksas un stingrāki nosacījumi);
- grūtības noturēt darbiniekus un produktivitātes pazemināšanās risks;
- striktāka un neizdevīgāka piegādes ķēžu plūsma;
- uzņēmuma reputācijas risks.

Finanšu grūtību riska mazināšana

Pirmkārt, izglītota finanšu vadība un pareizi noteiktas prasības ar finansēm saistītiem darbiniekiem. Uzņēmuma vadītājam ir skaidri jāsadala strukturālas atbildības zonas: regulāra sekošana finanšu rādītāju izpildei, dažādu finansējuma veidu identificēšana un piesaiste, finanšu risku monitorings u.c. Formāli grāmatvedības ārpakalpojumi vai formāla finanšu vadības lomas uzticēšana galvenajam grāmatvedim vai arī finanšu vadības stratēģijas neesība ir vieni no visbiežāk sastopamajiem riska faktoriem finanšu grūtību kontekstā.

Otrs svarīgs aspekts ir attiecīgā biznesa segmenta makroekonomiskais monitorings. Lai savlaicīgi atklātu

strukturālos riskus un pagriezienus biznesā, uzņēmuma vadītājam jāseko līdzi esošajai un sagaidāmajai ekonomiskajai videi, t.sk. ar skaidru priekšstatu par tuvāko konkurentu problēmām un uzņēmējdarbības attīstības virzieniem.

Treškārt, ļoti svarīga ir likviditātes pārvaldība. Uzņēmuma struktūrā jāparedz skaidra likviditātes pārvaldības politika un stratēģija. Tas ietver gan apgrozāmo līdzekļu un naudas plūsmas vadību, gan aktīvu likviditāti, gan jaunas un ātras likviditātes iegūšanas veidu noteikšanu.

Nonākšana finanšu grūtībās uzņēmumam var radīt vairākus sāpīgus ierobežojumus un apdraudēt tā pastāvēšanu ilgtermiņā. Lai mazinātu finanšu grūtību iestāšanās risku nākotnē, jāiegulda savlaicīgi. Finanšu vadības stiprināšana ar kompetentiem un pieredzējušiem darbiniekiem un atbilstošu finanšu un biznesa risku monitoringu ir vitāli svarīgs uzdevums uzņēmumiem, kas darbojas nenoteiktos un mainīgos apstākļos.

Parādu pārstrukturēšanas rīki

Ārpustiesas vienošanās

Ja uzņēmumam jau ir finanšu problēmas vai ja tās draud pārskatāmā nākotnē, Latvijas normatīvais regulējums piedāvā vairākus risinājumus, ko uzņēmumi var izmantot, lai atjaunotu savu finanšu veselību. Vispirms būtu jāizmanto ārpustiesas vienošanās ar kreditoriem, kuras saturs gan nav regulēts likumā. Lai sarunas starp pusēm noritētu sekmīgi, ieteicams ievērot parādu pārstrukturēšanas vadlīnijas, kas tapušas sadarbībā ar Tieslietu ministriju, Maksātnespējas kontroles dienestu un sociālajiem partneriem. Vadlīnijās minētie principi jāizmanto praksē, ne tikai jāapzinās teorētiski.

Ārpustiesas vienošanās priekšrocība ir tā, ka šis process prasa salīdzinoši vismazākās tiešās izmaksas (tādu praktiski nav, lai gan, protams, jāparedz papildu resursi vadības un galveno darbinieku papildu darba stundu apmaksai). Ārpustiesas vienošanās procesā ir arī daudz lielākas iespējas saglabāt konfidencialitāti, jo puses var risināt problēmas bez citu kreditoru iesaistes, kas bieži vien ir noderīgi, lai nesatrauktu pārējos sadarbības partnerus. Vēl viens ieguvums ir tas, ka ārpustiesas vienošanās gadījumā netiek noteikti obligāti rīcības ierobežojumi attiecībā uz uzņēmuma saimniecisko darbību. Ārpustiesas vienošanās vienīgais trūkums ir tas, ka tā nesniedz risinājumu gadījumos, kad parādnieks nespēj vienoties ar kādu no kreditoriem, kurš jāiekļauj parādu pārstrukturēšanas līgumā.

TAP un ĀTAP

Sarežģītākos gadījumos (ja ar kādu no kreditoriem neizdodas vienoties, daži no tiem uzsāk piespiedu izpildes darbības, piemēram, prasa komercķīlas pārdošanu) iespējams izmantot tiesas aizsardzību caur tiesiskās aizsardzības procesu (TAP) vai tā paveidu – ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesu (ĀTAP). Jātceras, ka šajos gadījumos joprojām nepieciešams likumā noteikts kreditoru kopuma vairākuma atbalsts, bet nav nepieciešama visu kreditoru piekrišana, līdz ar to TAP un ĀTAP risina strupceļu, kas var rasties ārpustiesas vienošanās gadījumā, ja uzņēmumam neizdodas vienoties ar visiem kreditoriem, ar kuriem nepieciešams veikt parādu pārstrukturēšanu. Proti, tiesas apstiprināts TAP un ĀTAP plāns ir saistošs visiem, arī mazākumā palikušajiem kreditoriem, kuri tam nepiekrīt. Taču TAP un ĀTAP gadījumā uzņēmumam jāreķinās ar dažādiem savas rīcības ierobežojumiem, jo parādnieks šo procesu īstenošanas laikā var veikt tikai tādas darbības un pildīt tikai tādas maksājuma saistības, kas ietvertas TAP pasākumu plānā vai rakstveidā saskaņotas ar TAP uzraugošo personu. TAP un ĀTAP izmaksas ir krietni lielākas. Par procesa ierosināšanu jāmaksā valsts nodeva 145 eiro, taču galvenos izdevumus veido TAP vai ĀTAP pasākumu plāna izstrāde, kas var izmaksāt no pāris simtiem līdz pat 5000 un vairāk eiro.

(nobeigums nākamajā līdī)